

Zamrzlé muzeum v zamrzlé zemi

5. 8. 2017, Lidové noviny, příloha Orientace, s. 20

JAKUB JAREŠ

Národnímu muzeu se podařila kolem panteonu úspěšná PR kampaň. Následná diskuse ale ukazuje, že mezi vzbuzením mediální pozornosti a hlubším promýšlením budoucnosti muzea je ještě docela velká propast. Panteon je přitom jenom symbol, v první řadě jde o to, jakou roli chce Národní muzeum sehrávat ve veřejném prostoru.

Jádrem sporu o panteon (a vlastně o celé Muzeum) je, jestli se má proměnit v jakousi historickou kapsli, v podstatě muzeum v muzeu, anebo zda má být otevřeným prostorem, do něž budou sochy (a aktuální témata) i nadále vstupovat. To by bylo nutně spojeno s diskusemi, třeba i nepříjemnými, kdo a co do panteonu/Muzea patří, či nepatří a proč. Národní muzeum se chce vypravit první cestou. Panteon by se podle něj měl vrátit do podoby, kterou měl v roce 1948, tedy před komunistickou "očistou".

Hledání pevného bodu

Náměstek ředitele muzea Michal Stehlík shrnul argumenty pro takové řešení v Orientaci Lidových novin (8. 7. 2017, Panteon mezi ideou a matematikou). V textu tvrdí, že návrat komunisty vyhozených soch by připomněl ideály a postoje těch, kdo Muzeum stavěli a otvírali, a ukázal jeho vývoj za první republiky. Za druhé varuje před omezenou kapacitou panteonu, jež doplňování soch ztěžuje. Ale hlavně odmítá, že by o složení panteonu měla rozhodovat "nějaká subjektivní idea, kdo si panteon zaslouží a kdo ne", to by podle něj byla v zásadě zpučnost.

Postoj vedení Národního muzea je do určité míry pochopitelný. Během dvacátého století se v našich zemích, ale i v celém středoevropském prostoru měnily historické interpretace a spolu s tím také pomníky a památníky až příliš často. Výčet těch změn je i v případě panteonu až unavující. Muzeum se zřejmě proto rozhodlo změny zastavit a nalézt pevný bod, kdy byly dějiny ještě "v pořádku".

Žádný takový bod – bohužel, anebo spíš bohudík – ale neexistuje. A řešení, které navrhuje vedení Národního muzea, by přineslo další problematiku změny. Má v panteonu například zůstat nobelista Jaroslav Heyrovský, anebo jej teď odstraníme, když jeho busta byla zařazena až v roce 1974? Totéž platí pro Karla Čapka (1998), Karla Havlíčka Borovského (1964) či Elišku Krásnohorskou (1968), která je mimochodem spolu s Boženou Němcovou jedinou ženou mezi několika desítkami mužů. Kdyby spisovatelka a zakladatelka prvního dívčího gymnázia Eliška Krásnohorská z panteonu zmizela, zůstane tam Božena Němcová jediná.

Touha po jakémsi pevném bodu v dějinách tak vede Národní muzeum k další očistě, při níž jsou navíc osobnosti posuzovány ne podle toho, co vykonaly a co pro nás znamenají, ale podle toho, kdy byly do panteonu přidány. Je to zcela subjektivní a chtělo by se říct, že taky zpučné.

Otevřená Walhalla

Národní muzeum přehlíží i to, že svým návrhem jde ve skutečnosti proti tradici, k níž se hodlá hlásit. Za monarchie, za první i za třetí republiky totiž k doplňování i odstraňování soch docházelo. Bez něčího subjektivního rozhodnutí by se do

panteonu nedostal v roce 1905 Antonín Dvořák, v roce 1924 Božena Němcová a v roce 1932 Tomáš Garrigue Masaryk. A stejně tak by v roce 1919 nezmizel František Josef I. s manželkou Alžbětou Bavorskou. Jistě, za první republiky jsme ještě únavu z dějin necítili a mnohem více se doplňovalo, než odstraňovalo. Právě na to se ale dá navázat.

Příklad, že může zdánlivě mrtvé a tradicí zatížené místo živě fungovat, máme jen kousek za českými hranicemi. V bavorské Walhalle, napodobenině antického chrámu nedaleko Řezna, jsou od roku 1842 vystaveny busty a sochy významných osobností z německého jazykového prostoru. Podle svého zakladatele, bavorského krále Ludvíka I., měl památník sloužit k povznesení německého ducha. Zřejmě nic by nemohlo být současné německé identitě vzdálenější. Přesto není z Walhally jen muzeum a busty jsou do ní dále doplňovány. Díky tomu se mezi Fridrichem Barbarossou, Ottem von Bismarckem, ale i Johannem Sebastianem Bachem mohl v roce 1983 objevit rodák ze Slezska Gregor Johann Mendel (ten v českém panteonu chybí), v roce 1999 první poválečný kancléř Konrad Adenauer a v roce 2003 mladá protinacistická odbojáčka Sophie Schollová. Žádná dvojice přitom nemůže být kontrastnější než právě železný kancléř Bismarck a křehká, ale mimořádně odvážná studentka Sophie Schollová. I díky takovým kontrapozicím je prohlídka Walhally napínavou sondou do minulosti i současnosti německé identity.

Způsob přidávání soch do Walhally je přitom poměrně jednoduchý. Návrh může předložit úplně kdokoli bavorskému ministerstvu školství, vědy a kultury. Navržená osobnost musí být nejméně dvacet let po smrti, musí pocházet z německého jazykového prostředí a především mít podstatné zásluhy v oblasti politiky, vědy, umění či v sociální sféře. Ministerstvo vždy čeká pět až sedm let, než se sejde více návrhů, a poté je předá Bavorské akademii věd k posouzení. Na základě jejího posudku se pak bavorská vláda definitivně rozhoduje, kdo bude do síně slávy uveden. Náklady na zhotovení busty přitom tradičně přejímá ten, kdo osobnost navrhl. Je to povinnost, ale zároveň čest.

Palčivá témata chybí

Vedení Národního muzea se diskuse o tom, kdo do českého panteonu patří, bojí i kvůli tomu, že se údajně může zvrhnout v politickou šarvátku. Na bavorském příkladu ale můžeme vidět, že záleží na tom, jak se nastaví pravidla a celková kultura výběru. To má Národní muzeum bezpochyby v rukou. Pro dobrozdání by se navíc nemuselo obracet až na Akademii věd, ale třeba na svoji vlastní vědeckou radu, v níž jsou zastoupeni akademici napříč institucemi.

Jak už jsem zmínil, v celém sporu o panteon nejde jen o nějaké sochy v centrální síni Schulzovy budovy na Václavském náměstí. Současná diskuse ukazuje také to, jakou roli chce Národní muzeum sehrávat ve společnosti a jaká témata hodlá vnášet do veřejného prostoru.

Nejpřínosnější je zde opět srovnání se sousedy. Německé historické muzeum v Berlíně má za posledních několik let na kontě výstavy věnované jednak významným "státotvorným" výročí (bitvě národů u Lipska, první světové válce, bitvě u Hradce Králové, Lutherovi), jednak výstavy na zcela aktuální témata, v nichž nabízí historickou perspektivu k otázkám, o nichž německá veřejnost právě diskutuje. V sídle muzea na berlínské třídě Unter den Linden tak byla nedávno k vidění výstava

"Immer bunter" (Stále pestřejší) o historii imigrace do Německa, výstava "Angezettelt" (Onálepkováno) o antisemitských a rasistických nálepkách a předsudcích od roku 1880 do současnosti či výstava "Homosexualität_en" o posledních sto padesáti letech dějin homosexuálních žen a mužů v Německu.

V pražském Národním muzeu jsou naproti tomu k vidění spíše populární výstavy, které potěší, jako návštěvnicky superúspěšné Retro či Republika, případně výsledky diplomatických aktivit muzea jako "Afghánistán – zachráněné poklady buddhismu". Aktuálně diskutovaná a palčivější témata ale v Muzeu chybí. Nikdy v něm například nebyla větší prezentace o právě diskutovaném táboru v Letech u Písku a o romském holocaustu ani vůbec o historii českých a moravských Romů, abych nezmiňoval jen negativní stránky dějin. Také velká výstava o tom, co dali této zemi čeští Němci, by Národnímu muzeu bezesporu slušela. Stejně jako náročnější, ale o to významnější výstava o jejich odsunu po roce 1945. Zajímavá je také představa, že by do Národního muzea ve velkém proudili členové místní vietnamské komunity na výstavu o tom, jak v Česku již po několik desetiletí zapouští kořeny. U takových výstav je to ovšem podobné jako s panteonem. Vyžadovaly by odvahu vstupovat s jasným názorem do veřejného prostoru a také unést nesouhlasné reakce od těch, kterým se to třeba nebude líbit.

Podmínkou by jistě byla také podpora od zřizovatele, v tomto případě ministerstva kultury. Zatím je možná naivní ji čekat. Ministerstvo je podle všeho spokojeno hlavně tehdy, když jeho příspěvkové organizace mají v pořádku výkazy a účty, a o jejich náplň se zase tolik nestará. Ve vládou schváleném plánu státní kulturní politiky na roky 2015–2020 se sice počítá s kulatými stoly na téma reidentifikace poslání národních kulturních institucí (kromě Národního muzea také Národní knihovny, Národní galerie, Národního divadla a České filharmonie), které měly probíhat od roku 2016, ale úředníci z ministerstva kultury dodnes netuší, kdy a zda vůbec se debaty odehrají.

V případě Národního muzea navíc měla taková debata přijít mnohem dříve. Logiku by dávala obzvláště v okamžiku, když se v roce 2011 hlavní budova Muzea uzavřela, začala jeho rekonstrukce a především se začaly připravovat nové stálé expozice. Již tehdy se mělo veřejně diskutovat nejen o panteonu, ale také o tom, jaké má Muzeum po svém znovuotevření vlastně být a co od něj jako společnost očekáváme.

Ani o plánech nových expozic zatím z Národního muzea na rozdíl od mediálně vděčného panteonu příliš zpráv nepřichází. Širší veřejnost se o nich zatím dozvěděla jen díky tomu, že Úřad pro ochranu hospodářské soutěže zrušil soutěž na jejich architektonické řešení. To bohužel vrhlo Muzeum do nezáviděníhodného provizoria, v němž se budou nové expozice připravovat bez jednotící výtvarné a architektonické koncepce.

V historické kapsli

Na debaty o smyslu Národního muzea je ovšem pořád čas, koneckonců jeho existence se nepočítá na roky, ale na desetiletí a staletí. Je proto dobře, že díky rozruchu kolem panteonu se právě takové diskuse začínají odehrávat.

Návrh Národního muzea na konzervaci panteonu je zatím spíše rozpačitý. Možná ale nakonec docela dobře odráží současný stav Česka. Celá země jako by tak trochu

zamrzla v historické kapsli a nemohla se rozhodnout, kudy dál. Přes všechny sny o klidném místě v dějinách a zastavení věčně složité historie ale v takové kapsli zůstat nelze. Je jasné, že debaty o osobnostech, které patří do panteonu v Muzeu, nás nespasí. Přesto by pro českou společnost byly užitečné jako sůl. Až příliš si začínáme zvykat, že hodnotové diskuse do veřejného prostoru nepatří a že vše se vyřeší jako pouhý technický problém. Nad konkrétními osobnostmi, které mají získat místo v Muzeu, by se přitom debatovalo hlavně o tom, k jakým hodnotám a tradicím se v jejich odkazu hlásíme. A jakou budoucnost tedy chceme.